

اخلاق در حسابداری

دکتر امید فرهادتوسکی

استادیار گروه حسابداری، واحد خرم آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، خرم آباد، ایران.
farhadi_omid58@yahoo.com

چکیده

حسابداری شاخص اصلی اقتصاد در بسیاری از کشورها محسوب می‌شود. بدون اتکا به حسابداری هیچ فعالیت اقتصادی امکان پذیر نخواهد بود. جامعه انتظارات متعددی از حسابداران دارند و سایر افراد باید به استاندارد خدمات ارائه شده توسط آنها اعتماد کنند. بنابراین، اطلاعات ارائه شده آنها باید واقعی، قابل اعتماد، صادقانه و بی‌طرفانه باشد. در سال‌های اخیر جامعه شاهد افزایش رسوایی‌های مالی مرتبط با تحریف‌ها و کلاهبرداری‌های مالی تعدادی از حسابداران و شرکت‌های بزرگ حسابداری بوده است. نارسایی در روش گزارش‌دهی و نظارت مدیریت به عنوان برخی از مشکلات اخلاقی عمده مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین، این عصر مدرن و دنیای تجارت برای تداوم شفافیت و ارائه گزارش‌های مالی دقیق، به حرفه حسابداری نیاز دارد. از این‌رو حسابداری که مسئول تهیه گزارش‌های مالی صحیح، مختصر و به موقع هستند، باید بهترین استانداردهای پاسخگویی (مسئولیت) اخلاقی را رعایت کنند.

واژگان کلیدی: حسابداری، اخلاق در حسابداری، اصول اخلاق در حسابداری.

مقدمه

حسابداری دانشی ارزشمند و شاخصی برای اقتصاد کشورهاست. هیچ فعالیت اقتصادی بدون اتکا به حسابداری امکان پذیر نیست. حسابداری به اطلاعات مربوط به وضعیت مالی، عملکرد و سودآوری واحدهای اقتصادی می‌پردازد. این دانش، اساس سیستم‌های مالی و پولی است و نقش اساسی در ایجاد پاسخگویی و شفاف‌سازی در اقتصاد دارد (یاراحمدی و هوپاریاهوگام، ۲۰۱۵). حجم بالای تقلب‌هایی که حسابداران و حسابرسان در آن دخیل بوده‌اند منجر به ابهامات و سوالاتی در مورد صداقت و درستی حسابداران حرفه‌ای و حسابرسان می‌شود. همچنین نگرانی فزاینده‌ای در رابطه با اخلاق مرتبط با حرفه حسابداری وجود داشته است.

استانداردها و اصول اخلاقی برای هر حرفه‌ای که قصد دارد استعدادهای حرفه‌ای خود را ارتقا دهد و کارایی کلی کسب و کار را توسعه دهد بسیار مهم است. در واقع، حسابداری حرفه‌ای است که به طور جامع به قضاوت حرفه‌ای و اصول آنها بستگی دارد که عینیت، استقلال، رازداری، شایستگی، صداقت و رفتار حرفه‌ای را در بر می‌گیرد (نامبوکارا-گامیج و رحمان، ۲۰۲۰). سپس با انجام کارکردهای مختلف از جمله ثبت کلیه رویدادهای واحد تجاری با ویژگی مالی، طبقه‌بندی و خلاصه کردن آنها، شناسایی و گزارش آنها در قالب صورت سود و زیان، ترازنامه و صورت جریان نقدی کمک می‌کند. برای عملکرد کسب و کارها انجام همه این فعالیت‌ها بسیار حیاتی است و نیاز به رعایت استانداردهای اخلاقی در طول

فرآیند دارد، بنابراین حسابداران به عنوان پیشتاز در کسب‌وکار در نظر گرفته می‌شوند در حالی که گزارش مالی با کیفیت را تهیه و اطلاعات مالی قابل اعتمادی را به گروه‌های ذینفع ارائه می‌دهند.

قرن بیست و یکم شاهد تعداد شگفت‌انگیز و نامیدکننده رسوایی‌های حسابداری بوده است که به‌رغم وجود استانداردهای اخلاق حرفه‌ای توسعه یافته توسط موسسه حسابداران مدیریت (IMA) حاکی از شکست قابل توجه در فرآیند نظارت و گزارش‌دهی مدیریت است. در پاسخ به این شکست‌ها، برای سازمانها آشکار شد که یک بررسی انتقادی از رابطه بین نقش حسابداری و حرفه‌ای حسابداری لازم است. سازمانها اکنون در حال بررسی مجدد اخلاق در حرفه حسابداری با علاقه مجدد به آموزش و توسعه افراد برای تقویت اصول اخلاقی و رفتار قوی هستند. با توجه به حساسیتی که در مورد امور مالی یک شرکت وجود دارد، مطالعه اخلاق حسابداری ضروری است. زیرا این یک جنبه ضروری از نقش حسابرسان و حسابداران در تهیه صورت‌های مالی است. به طور کلی، اصطلاح اخلاق، به اخلاق یا سیستم کدی اشاره دارد که قویاً معیارهایی را برای تمایز بین اشتباه و درست ارائه می‌دهد (بانرجی و اریکین، ۲۰۱۴). معضلات اخلاقی یک اتفاق رایج در محل کار است و از موقعیتی سرچشمه می‌گیرد که یک گروه یا یک فرد باید بین دو گزینه تصمیم بگیرد، جایی که پاسخ همیشه سیاه یا سفید نیست. برای مدیران، سرمایه‌گذاران و حتی صاحبان مشاغل کوچک، یادگیری اصول اخلاقی حسابداری و وظایف آنها برای جلوگیری از معضلات مالی و حقوقی به دلیل ارائه نادرست صورت‌های مالی ضروری است. صورت‌های مالی که با عنصر استقلال و رعایت ویژگی‌های اخلاقی مورد نیاز ایجاد شده‌اند، اشتباهات را به حداقل می‌رسانند و اطلاعات مناسبی را برای استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی ایجاد می‌کنند (استیک و استیک، ۲۰۱۲). استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی بر صحت، منصفانه و واقعی بودن ارائه صورت‌های مالی و نظرات حسابرسان در مورد این که آیا صورت‌های مالی ارزش منصفانه واحد تجاری را نشان می‌دهند یا خیر، تکیه می‌کنند (رونن، ۲۰۰۸). حتی حسابرسان و حسابدارانی که مسئول یکپارچگی مالی یک شرکت هستند، می‌توانند از دانش اخلاقی خود برای غلبه بر معضلات اخلاقی که هنگام انجام وظایف خود با آن مواجه هستند، استفاده کنند. در نهایت، نقش حسابداران و رابطه آنها با ارائه صورت‌های مالی شفاف و دقیق، شهرت شرکت را در رابطه با سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان افزایش می‌دهد (موکاروشم و کول، ۲۰۱۶).

ادامه پژوهش حاضر بدین صورت سازماندهی شده است: حرفه حسابداری، اخلاق، اخلاق در حسابداری، اصول اخلاقی در حسابداری، بحث و نتیجه‌گیری پژوهش است.

حرفه حسابداری

حسابداری علمی است که اطلاعات مالی و اقتصادی یک واحد تجاری را جمع‌آوری، طبقه‌بندی، خلاصه و گزارش و برای تصمیم‌گیری در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد. هر حرفه‌ای دارای ویژگی‌هایی به شرح زیر است:

✓ وجود حداقل شرایط از پیش تعیین شده برای ورود به یک شغل مانند مهارت‌های فنی لازم که از طریق تحصیل و تجربه به دست می‌آید؛

✓ تعهد اعضا به مجموعه‌ای از اصول، قوانین و ارزش‌ها.

از آنجایی که حسابداری دارای ویژگی‌های فوق است یک حرفه محسوب می‌شود و حسابدار برای حرفه‌ای بودن باید به نیازها و منافع مشتریان وفادار باشد (یاراحمدی و هوپاریاهو کام، ۲۰۱۵).

اخلاق

اخلاق را می‌توان به عنوان شاخه‌ای از فلسفه تعریف کرد که ارزش‌ها را با توجه به رفتار انسان در ارتباط با خوبی یا بدی، اراده‌ها یا پیامدهای اعمال، می‌داند. در یک تعریف گسترده، اخلاق مجموعه‌ای از اصول یا ارزش‌های اخلاقی است. هر انسانی مجموعه‌ای از ارزش‌ها دارد که در مواردی آنها را صحیح می‌داند و در مواردی دیگر نادیده می‌گیرد. اخلاق، رشته‌ای است که امور مربوط به بدی و خوبی، باطل و حق را به نمایش می‌گذارد. اخلاق برای بررسی اصول اخلاقی، رفتار انسان و تلاش آنها برای تشخیص خوب و بد استفاده می‌شود. تعریف اخلاق بسیار گسترده است و اجماع جهانی وجود ندارد، اما در یک مفهوم کلی، اخلاق به عنوان مطالعه سیستماتیک رفتار بر اساس اصول اخلاقی، انتخاب‌های تأملی و معیارهای رفتار درست و نادرست تعریف می‌شود (ویل رایت، ۱۹۵۹). رفتار اخلاقی از منظر حرفه‌ای همچنین شامل انتخاب بر اساس پیامدهای اقدامات جایگزین است. تعریفی از اصطلاح اخلاق که در فرهنگ لغت وبستر ارائه شده است به این صورت است: «تحلیل فلسفی اخلاق و رفتار انسان». فرهنگ لغت دانشگاهی وبستر چهار معنی اساسی از کلمه اخلاق ارائه می‌دهد: رشته‌ای که به خوبی و بدی و وظیفه و تکلیف اخلاقی می‌پردازد؛ مجموعه‌ای از اصول یا ارزش‌های اخلاقی؛ یک نظریه یا سیستم ارزش‌های اخلاقی؛ اصول رفتار حاکم بر یک فرد یا گروه. اخلاق در همه اشکالش به درست یا نادرست و خوب یا بد مربوط است. چرا یک حسابدار باید در مطالعه اخلاق شرکت کند؟ مطمئناً هر حسابداری قبلاً مجموعه‌ای از باورهای اخلاقی دارد که از آنها پیروی می‌کند. با این حال، دلایل متعددی برای مطالعه اخلاق وجود دارد: اول، برخی از باورهای اخلاقی که یک فرد دارد ممکن است کافی نباشد زیرا آنها باورهای ساده‌ای در مورد مسائل پیچیده هستند. مطالعه اخلاق می‌تواند به فرد کمک کند تا با دیدن این که چه اصولی در آن موارد عمل می‌کند، این مسائل پیچیده را حل کند. ثانیاً، در برخی شرایط، به دلیل وجود تضاد بین اصول اخلاقی، ممکن است تعیین این که چه کاری باید انجام شود، دشوار باشد. در این موارد، استدلال اخلاقی می‌تواند در مورد چگونگی قضاوت بین اصول متضاد، بینش‌هایی را ارائه دهد و می‌تواند نشان دهد که چرا برخی از دوره‌های عمل مطلوب‌تر از سایرین هستند. مطالعه اخلاق می‌تواند به توسعه مهارت‌های استدلال اخلاقی کمک کند. سوم، افراد ممکن است برخی از باورهای ناکافی داشته باشند یا پیگیر ارزش‌های ناکافی باشند. قرار دادن آن باورها یا ارزش‌ها در معرض تحلیل‌های اخلاقی انتقادی ممکن است نارسایی آنها را نشان دهد. دلیل چهارم و بسیار مهم برای مطالعه اخلاق این است که بفهمیم که آیا نظرات ما ارزش حفظ کردن دارند یا خیر و اگر ارزش حفظ کردن دارند دلیلش چیست. سقراط انتقاد دارد که زندگی بررسی نشده ارزش زیستن ندارد. آیا زندگی خود را بررسی کرده‌اید؟ به عنوان یک حسابدار، اهداف اساسی شما چیست؟ آیا آنها با سایر ارزش‌هایی که شما دارید سازگار هستند؟ اگر بخواهید بین حفظ شغل و زیر پا گذاشتن مسئولیت‌های حرفه‌ای خود یکی را انتخاب کنید، چه کار می‌کنید؟ وقتی مسئولیت شما در قبال خانواده با مسئولیت شما در قبال شغلتان در تضاد است، چگونه تعارض را حل می‌کنید؟ آخرین دلیل برای مطالعه اخلاق، شناسایی اصول اخلاقی اساسی است که در عمل کاربرد دارد. این اصول باید شما را قادر سازد تا تعیین کنید چه کاری باید انجام شود و دلیل آن را درک کنید. هنگامی که با تصمیمی در مورد اینکه در یک موقعیت دشوار چه کاری انجام دهید، مواجه می‌شوید، داشتن چک لیستی از سوالات یا ملاحظات اساسی که می‌توانید برای کمک به تعیین اینکه نتیجه باید چه باشد، مفید است. در مهندسی باید اصول ساخت و ساز را یاد بگیریم تا بتوانیم آنها را در برخی فعالیت‌ها به کار ببریم. در حسابداری باید اصول حسابداری را یاد بگیریم تا بتوانیم آنها را در شرایط خاص به کار ببریم. بنابراین در اخلاق نیز باید اصول اخلاقی را که بر رفتار انسان حاکم است بیاموزیم تا بتوانیم آنها را در شرایط سخت اخلاقی که با آن روبرو هستیم به کار ببریم. بدین ترتیب، می‌توانیم اطمینان حاصل کنیم که با استفاده از تمام اصول اخلاقی موجود، موضوع را به اندازه کافی بررسی کرده‌ایم.

مطالعه اخلاق می‌تواند ما را از اصولی که در تعیین این که در موقعیتی که شامل مسائل اخلاقی است، انجام دهیم، آگاه کند. از آنجایی که مسائل اخلاقی در دنیای همراه با ابهام پیچیده‌تر می‌شوند، لازم است که ساختار زیربنایی استدلال اخلاقی را درک کنیم تا به ما کمک کند تا در دریای اخلاقی حرکت کنیم.

اخلاق در حسابداری

حرفه حسابداری احتمالاً در آغاز قرن حاضر عمیق‌ترین بحران خود را تجربه کرد، زمانی که فاش شد که حسابداران به گزارشگری مالی تقلبی شرکت‌های بزرگی مانند انرون، تایکو، زیراکس و پارمالات رضایت داده‌اند. این امر باعث شد تا هفته‌نامه Business Week گزارش ویژه‌ای به نام "حسابداری در بحران" بنویسد (بارنز، ۲۰۰۲).

نهادهای حرفه‌ای حسابداری مانند نهادهای مرتبط با فدراسیون بین‌المللی حسابداران (IFAC) موظف به پاسخگویی بودند، زیرا جایگاه و اعتبار این حرفه خدشه‌دار شده بود. علاوه بر این، حسابداران درگیر، اعتماد عمومی را نقض کرده بودند. برای بازگرداندن جایگاه اجتماعی این حرفه، نهادهای حرفه‌ای خواستار تحقیق در مورد این عدم موفقیت حسابرسی شدند (لئونگ و همکاران، ۲۰۰۶). نهادها و محققان حرفه‌ای مانند مک‌فیل (۲۰۰۱) و بین و برناردی (۲۰۰۵) از مؤسسات آموزش عالی به‌عنوان ارگانه‌های صلاحیت جزئی حسابداران حرفه‌ای خواستند تا یک درس اخلاق را در برنامه درسی حسابداری معرفی کنند.

این فراخوان با این فرض انجام شد که دانشجویان حسابداری اخلاقی، روزی این رفتار را در زندگی حرفه‌ای خود تلقین خواهند کرد. این پیش‌فرض در سال ۱۹۸۹ توسط شاپ پشیمانی شد، زمانی که او پیشنهاد کرد که آموزش اخلاق و سایر رویکردها بر رفتار حسابرسان با موقعیت‌های اخلاقی حرفه‌ای تأثیر می‌گذارد.

اگرچه کوپر و همکاران (۲۰۰۸) بیان کردند که شواهد رو به رشدی در مؤسسات دانشگاهی نسبت به آموزش اخلاق بیشتر وجود دارد، اما نتایج در سراسر جهان یکسان نبوده است. به عنوان مثال، در ایالات متحده، علیرغم اصلاحات سختگیرانه قانونی، در مؤسسات دانشگاهی ارائه دهنده آموزش اخلاق تجاری روند نزولی وجود داشته است (فیشر و همکاران، ۲۰۰۷).

از آنجایی که حسابداران حرفه‌ای به طور فزاینده‌ای با چالش‌های پیچیده‌ای در محیط‌های تجاری و حرفه‌ای در نتیجه رویدادهای دهه گذشته مواجه هستند، فشارها برای رفتارهای اخلاقی بیشتر در محیط کسب و کار در حال افزایش است. این موضوع درست است زیرا حرفه حسابداری در خدمت منافع عمومی است. حسابداران حرفه‌ای باید بدانند که از آنها چه انتظاری می‌رود تا در آینده به طور موثر پاسخ دهند. به عنوان نمونه، طی رسوایی‌های مالی اوایل دهه ۲۰۰۰، سرمایه‌گذاران و طلبکاران بیشتر سرمایه‌گذاری خود را که از میلیون‌ها تا میلیاردها دلار متغیر بود، از دست دادند. در نتیجه، کنگره ایالات متحده قانون ساربینز-آکسلی Sarbanes-Oxley در سال ۲۰۰۲ را تصویب کرد. این قانون، که عموماً به عنوان ساربینز-آکسلی Sarbanes-Oxley شناخته می‌شود، یکی از مهمترین قوانینی است که بر شرکت‌های آمریکایی در این قرن تأثیر می‌گذارد. هدف از این قانون بازگرداندن اعتماد و اعتماد عمومی به گزارشگری مالی توسط بنگاه‌های اقتصادی به ویژه شرکت‌های دولتی است. به دلیل این اقدام کنگره، شرکت‌ها توجه بیشتری به کنترل‌ها و گزارش‌های مالی خود دارند. این مورد نیز توجه شرکت‌های مختلف را به خود جلب کرده است. همچنین پیامدهای مهمی برای حاکمیت شرکتی و تنظیم حرفه حسابداری عمومی دارد.

اخلاق در حسابداری به ویژه به عنوان اخلاق کاربردی شناخته می‌شود که عمدتاً بر اخلاق انسانی و تجاری، قضاوت‌ها، ارزش‌های اخلاقی و کاربرد آنها در حسابداری تأکید دارد. به طور کلی، محرک‌های اصلی اخلاق حسابداری، عملکرد مناسب و استاندارد خوب برای حرفه‌ای بودن است. به عقیده مکیسکی و توری، پاسخگویی (مسئولیت) اخلاقی در دنیای

تجارت، کل نگر نیست، بلکه در چارچوب خاص رفتار اخلاقی نهفته است. اکثر شرکت‌های بزرگ در دنیا مسائل اخلاق را در فرآیندهای حسابداری رعایت نکرده‌اند که منجر به افزایش تضاد منافع بالقوه می‌شود. نقض قوانین اخلاقی در عملکرد مالی شرکت، از طریق تحریفات مالی، معمولاً منجر به آسیب به شهرت سازمان، سطح رضایت مشتری و اعتماد سرمایه‌گذاران به شرکت می‌شود. نقش حسابداران با توجه به تهیه به موقع و دقیق گزارش‌های مالی در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، مدیران و سایر مقامات ارشد مدیریت اهمیت بسزایی دارد. رعایت اصول اخلاقی در حسابداری همچنین به اطمینان از انطباق سیستم‌های کنترل داخلی با استانداردها کمک می‌کند. بنابراین، حسابداران می‌توانند ائتلاف منابع را شناسایی و اندازه‌گیری کنند، و با نقش خود در واحد تجاری می‌توانند به بهبود شکل‌گیری خط مشی و شناسایی تقلب در یک سازمان کمک کنند (جایجیرام، ۲۰۱۷). رفتارهای غیراخلاقی نه تنها شهرت و اعتبار یک فرد را تخریب می‌کند، بلکه شرکت را نیز دچار این عارضه خواهد کرد، از طریق افزایش احتمال فعالیت‌های متقلبانه که می‌تواند منجر به کاهش سطح سود شود (سیمز، ۲۰۰۳). بنابراین لازم است حسابداران اصل اخلاق در حسابداری را به شدت رعایت کنند. از نظر یوهانس برینکمن (۲۰۰۲)، اخلاق رشته‌ای است که امور مربوط به خیر و شر، باطل و درست، و رذیلت و فضیلت را به نمایش می‌گذارد. بنابراین از اخلاق برای بررسی اصول اخلاقی، رفتار انسان و تلاش آنها برای تشخیص خوب و بد استفاده می‌شود. توسعه کدهای اخلاقی در سازمانها می‌تواند وفاداری معاملات تجاری و فرآیندهای مالی را تضمین کند که به نوبه خود بر عملکرد کارکنان، روابط و اعتبار شرکت تأثیر می‌گذارد.

اصول اخلاقی در حسابداری

صداقت: حسابدار حرفه‌ای باید در روابط حرفه‌ای و معاملات خود درستکار باشد. حسابدار با صداقت در کار خود می‌تواند به حرفه حسابداری کمک کند. به بیان ساده، اگر این اصل برقرار نباشد، اصول دیگر وجود نخواهد داشت زیرا لازمه رعایت اصول دیگر صداقت است. یعنی هر انسانی معتقد است خدا او را همیشه می‌بیند و باید در هر شرایطی خوب عمل کند.

عینیت: حسابدار حرفه‌ای باید در قضاوت حرفه‌ای و کسب و کار خود واقعیات را در نظر بگیرد، و نباید اجازه دهد که پیش‌داوری، تعصب، تعارض منافع یا نفوذ دیگران به عینیت او در ارائه خدمات حرفه‌ای لطمه بزند.

صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای: حسابدار حرفه‌ای باید خدماتی را تقبل کند که توان ایفای آن را داشته باشد و در موارد لازم بتواند از همکاری یا مشورت دیگران استفاده کند. حسابدار حرفه‌ای باید دانش و مهارت حرفه‌ای خود را در زمینه تحولات، روش‌ها و تکنیک‌های جدید و قوانین و مقررات به سطحی ارتقا دهد که صاحبکار یا کارفرمای وی اطمینان یابد که از خدمات حرفه‌ای کارآمدی برخوردار می‌شود.

رازداری: حسابدار حرفه‌ای باید اطلاعاتی را که در جریان ارائه خدمات حرفه‌ای بدست می‌آورد محرمانه تلقی کند و بدون مجوز صریح صاحبکار یا کارفرما چنین اطلاعاتی را افشا نکند، مگر آنکه حق یا وظیفه قانونی یا حرفه‌ای، افشای اطلاعات مزبور را مجاز کرده باشد.

رفتار حرفه‌ای: حسابدار حرفه‌ای باید در برخورد با دیگران در حین انجام وظایفش، با ادب و احترام رفتار کند. همچنین باید قوانین و مقررات را رعایت و از انجام اعمالی پرهیزد که می‌تواند حرفه را بی‌اعتبار کند.

استانداردهای حرفه‌ای: حسابدار حرفه‌ای باید خدمات حرفه‌ای را بر اساس استانداردهای حرفه‌ای ارائه دهد. خدمات ارائه شده باید به طور ماهرانه و دقیق با الزامات کارفرما و به طور همزمان با الزامات صداقت، عینیت و استقلال حرفه‌ای مطابقت داشته باشد.

بحث و نتیجه گیری

نقش اساسی اخلاق در حسابداری به منظور حصول اطمینان از کارایی، صداقت، دقت، محرمانه بودن و ارائه اطلاعات مالی دقیق برای هر شرکتی است. درک و رعایت اخلاق تجاری برای کل فعالیتهای واحد تجاری بسیار مهم است. ثبات و بقای سازمان بستگی به ثبات و کیفیت تصمیم‌های مالی اخلاقی اتخاذ شده بر اساس رویه‌های اخلاقی حسابداران دارد که نه تنها سطح سودآوری را افزایش می‌دهد، بلکه وفاداری مشتریان را نیز افزایش می‌دهد که به حفظ مشتریان، ایجاد حسن شهرت برای سازمان و استفاده بهینه از منابع سازمان کمک می‌کند. از سوی دیگر، روش‌های غیراخلاقی حسابداری مانند دستکاری تاریخ حسابداری به منظور نمایش سود بیشتر، ثبت نکردن هزینه‌ها در دوره زمانی مناسب، ثبت موجودی‌ها با ارزش بالاتر و تحریف دارایی‌های اجاره‌ای نه تنها می‌تواند منجر به ارائه نادرست وضعیت مالی سازمان شود، بلکه می‌تواند منجر به تهدیدی برای موجودیت آن تبدیل شود.

منابع

- ✓ Banerjee, S., & Erçetin, Ş. Ş. (2014). *Chaos, complexity and leadership* (2012): Springer.
- ✓ Brinkmann, J. (2002). Business and marketing ethics as professional ethics. *Concepts, approaches and typologies. Journal of Business Ethics*, 41(1), 159-177.
- ✓ Jaijairam, P. (2017). Ethics in Accounting. *Journal of finance and accountancy*, 23, 1-13.
- ✓ Nambukara-Gamage, B., & Rahman, S. (2020). Ethics in Accounting Practices and Its Influence on Business Performance. *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, 6(1), 331-348 .
- ✓ Ronen, J. (2008). To fair value or not to fair value: a broader perspective. *Abacus*, 44(2), 181-208.
- ✓ Sims, R. R. (2003). *Ethics and corporate social responsibility: Why giants fall*: Greenwood Publishing Group.
- ✓ Stice, E., Stice, J., & Skousen, K. (2012). *Intermediate Accounting*, South-Western: Cengage Learning Publisher, Mason, OH.
- ✓ Vestine, M., Kule, J. W., & Mbabazize, M. (2016). Effect of financial statement analysis on investment decision making. A Case of Bank of Kigali. *European Journal of Business and Social Sciences*, 5(6), 279-303.
- ✓ Wheelwright, P. E. (1936). *A critical introduction to ethics*.
- ✓ Yarahmadi, H., & Hoyaryahoom, E. (2015). Ethics in Accounting. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 5(1), 356-360.
- ✓ Byrnes, N., McNamee, M., Diane, B., Lavelle, L. and Palmeri, C. (2002), "Accounting in crises: reform is urgent. Here's what needs to be done", *Business Week*, No. 3767, pp. 44-48,
- ✓ 28 January.
- ✓ Leung, P., Cooper, B.J., Dellaportas, S., Jackling, B. and Leslie, H. (2006), "Approaches to the development and maintenance of professional values, ethics and attitudes in accounting education programs", *An International Federation of Accountants Project*, International Federation of Accountants, New York, NY.
- ✓ McPhail, K.J. (2001), "The other objective of ethics education: rehumanising the accounting profession: a study of ethics education in law, engineering, medicine and accountancy", *Journal of Business Ethics*, 34(3), 279-298.
- ✓ Bean, D.F. and Bernardi, R.A. (2005), "Accounting ethics courses: a professional necessity", *CPA Journal*, 75(12), 64-65.
- ✓ Shaub, M.K. (1989), "An empirical examination of the determinants of auditors' ethical sensitivity", PhD dissertation, Texas Tech University, Lubbock, TX.

- ✓ Fisher, D.G., Swanson, D.L. and Schmidt, J.J. (2007), “Accounting education lags CPE ethics requirements: implications for the profession and a call to action”, Accounting Education: An International Journal, 6(4), 345-363

